

Prečo je prístupnosť dôležitá?

doc. Ing. arch. Lea Rollová, PhD.

Výskumné a školiace centrum bezbariérového navrhovania CEDA
Fakulta architektúry a dizajnu STU v Bratislave

Národný projekt Podpora univerzálneho navrhovania (PUN) sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

Prístupnosť a DPOZP

Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (DPOZP) bol prijatý v roku 2006, Slovenská republika ratifikovala dohovor v roku 2010 – dohovor je medzinárodnou zmluvou, ktorá má prednosť pred zákonmi SR

Čl. 9. Prístupnosť uvádza, že „osoby so zdravotným postihnutím (**ZP**) majú mať rovnako ako ostatní občania zabezpečený prístup

- **k fyzickému prostrediu, k doprave,**
- **k informáciám a komunikácii** vrátane informačných a komunikačných technológií a systémov,
- **ako aj k ďalším prostriedkom a službám** dostupným alebo poskytovaným verejnosti...“ - bývanie, práca, vzdelávanie, voľný čas, **kultúra**, šport...”

Celospoločenský problém – všetky rezorty, mestá obce, poskytovatelia služieb

Prístupnosť a „DPOZP“

Čl. 9 Prístupnosť je podmienkou pre naplnenie mnohých článkov dohovoru:

napríklad článkov: Rovnosť a nediskriminácia (5), Prístup k spravodlivosti (13), Nezávislý spôsob života a začlenenie do spoločnosti (19), Vzdelávanie (24), Zdravie (25), Práca a zamestnávanie (27), Účasť na politickom a verejnom živote (29), **Účasť na kultúrnom živote, rekreácii, záujmových aktivitách a športe (článok 30), Sloboda prejavu a presvedčenia a prístup k informáciám (článok 21)**

Na základe ratifikovaného dohovoru **je prístupnosť právne vymožitelná** – bez ohľadu na aktuálne ustanovenia národnej legislatívy

- akceptuje sa však postupné zavádzanie zmien a debariérizácia

Prístupnosť a „DPOZP“

Prostredia, v ktorých sú poskytované služby verejnosti sú často bariérové:

- **architektonické bariéry** – fyzické prekážky v pohybe
- **orientačné bariéry** – ich absencia zvyšuje mieru odkázanosti ľudí so zrakovým, intelektuálnym postihnutím...
- **informačné bariéry** – absencia prístupných web stránok, podujatí, alebo dokumentov v alternatívnych formátoch...
- **komunikačné bariéry** – neznalosť alternatívnych spôsobov komunikácie
- **bariéry v postojoch ľudí** – nedostatok empatie k potrebám ľudí so zdravotným postihnutím alebo seniorom (ageizmus)

Prístupnosť a „DPOZP“

PRÍSTUPNÉ PROSTREDIE (bez bariér) umožní väčšiu samostatnosť a nezávislosť ľudí so zdravotným postihnutím a seniorov

Prístupnosť je potrebné vnímať ako:

- **ľudsko-právny princíp** – založený na právnom, bezpečnom a spravodlivom svete pre všetkých; prostredie a služby musia fungovať **bez diskriminácie**
- **sociálne udržateľný rozvoj** – ľudské činnosti a aktivity musia uspokojovať široké spektrum ľudských potrieb v súlade so zásadami sociálnej spravodlivosti, ľudskej dôstojnosti, inklúzie... **starnutie populácie!**
- **ekonomicky udržateľný rozvoj** – maximalizovať funkčné schopnosti ľudí ZP a odstrániť prekážky, ktoré bránia ich prístupu k sociálnym a ekonomickým príležitostiam – **aktivizovať a nie invalidizovať**

DPOZP – článok 30

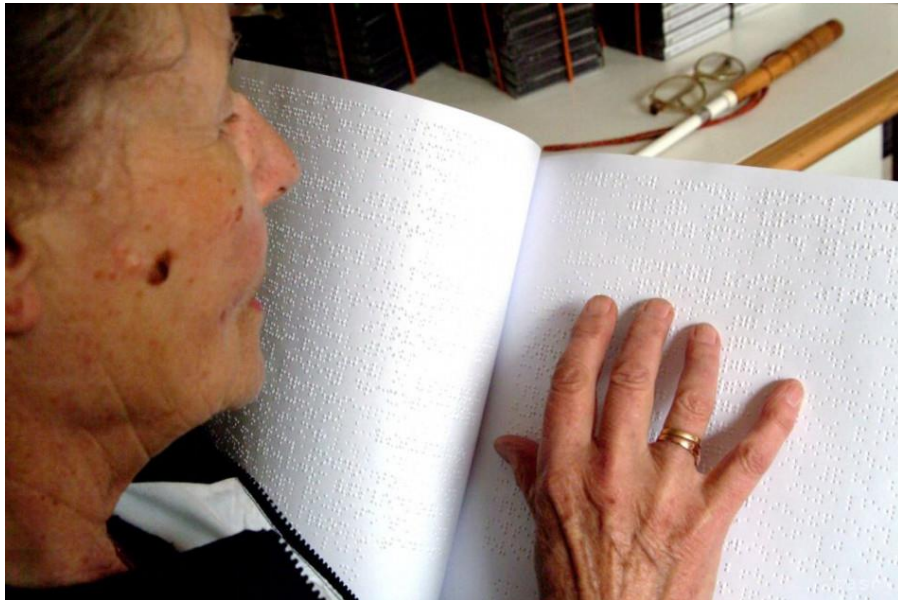
Článok 30 – Účasť na kultúrnom živote, rekreácii, voľnom čase a športe

1. Štáty, zmluvné strany, uznávajú **právo osôb so zdravotným postihnutím (ZP) zúčastňovať sa na kultúrnom živote na rovnakom základe s ostatnými** a prijímú všetky vhodné opatrenia, aby zabezpečili, že osoby so ZP budú:

- a) využívať **prístup ku kultúrnym materiálom** v prístupných formátoch;
- b) využívať **prístup k televíznym programom, filmom, divadlu a iným kultúrnym aktivitám** v prístupných formátoch;
- c) **využívať prístup na miesta pre kultúrne vystúpenia alebo služby**, ako sú divadlá, múzeá, kiná, knižnice a služby cestovného ruchu, a pokiaľ je to možné, využívať prístup ku kultúrnym pamiatkam a miestam národného kultúrneho významu.

→ **naplnenie článku 9 Prístupnosť**

DPOZP – článok 30

Novohradské múzeum a galéria – pre nevidiacich návštevníkov.

V prvej etape vytvorili vodiacu líniu, ktorá dovedie návštevníkov od vstupu do múzea až do jeho stálych expozícií, kde je pripravená kniha – katalóg v Braillovom písme a v čiernotlači.

(Zdroj: teraz.sk, 8. februára 2022 15:30)

Katarína Rampáčková - inkluzívne tanečné predstavenie, v ktorom spolupracovala s ľuďmi so zdravotným znevýhodnením. Inšpirovala sa pri ňom obrazmi španielskeho maliara Joana Miróa. Súčasťou predstavenia je aj kreatívny audiokomentár.

(Zdroj: Denník N, 26. októbra 2021 13:54)

DPOZP – článok 30

2. Štáty, zmluvné strany, prijímú vhodné opatrenia, aby osobám so ZP umožnili rozvíjať a využívať svoj tvorivý, umelecký a intelektuálny potenciál nielen vo svoj prospech, ale aj na obohatenie spoločnosti
→ **aktívna a pasívna účasť osôb ZP**
3. Štáty, zmluvné strany, prijímú všetky vhodné kroky v súlade s medzinárodným právom, aby zabezpečili, že **zákony na ochranu práv duševného vlastníctva nebudú predstavovať neprimeranú alebo diskriminačnú prekážku v prístupe osôb so ZP** ku kultúrnym materiálom.
4. Osoby so ZP majú na rovnakom základe s ostatnými **právo na uznanie a podporu svojej špecifickej kultúrnej a jazykovej identity vrátane posunkovej reči a kultúry nepočujúcich.**

DPOZP – článok 30

DIVADLO Z PASÁŽE

Nás, hercov, označujú ako „ľudí s mentálnym postihnutím“.
A nás, organizačný tím, vnímajú ako „nenormálnych idealistov“.
(Zdroj: <https://www.divadlozpasaze.sk/domov/>)

UMENIE aj pre nevidiacich

Holandské múzeum pretvorilo slávne diela pre nevidiacich:
Obrazov sa môžu dotknúť a cítiť ich vôňu.

(Zdroj: <https://noizz.aktuality.sk/zaujímavosti/muzeum-pretvorilo-slavne-diela-pre-nevidiacich/j3nr6st>)

DPOZP – článok 30

5. S cieľom umožniť **osobám so ZP zúčastňovať sa na rekreačných, voľnočasových a športových aktivitách na rovnakom základe ako ostatní**, štáty, zmluvné strany, prijmú vhodné opatrenia:

a)...

...c) zabezpečiť, aby osoby so ZP mali prístup k športovým, rekreačným a turistickým miestam;

d) zabezpečiť, aby deti so ZP mali rovnaký prístup ako ostatné deti k účasti na hre, rekreačným a voľnočasovým a športovým aktivitám, vrátane aktivít v školskom systéme;

e) zabezpečiť, aby osoby so ZP mali prístup k službám, ktoré zabezpečujú organizáciu rekreačných, turistických, voľnočasových a športových aktivít.

DPOZP – článok 30

Bezbariérová úprava historickej budovy
pomocou zdvíhacieho systému Sesame od Allgood Trio
(Zdroj: <https://www.stavba-az.sk/viewtopic.php?f=37&t=1404>)

DANUBIANA Meulensteen Art Museum
bezbariérový prístup aj presun medzi poschodiami (výtah)
Zdroj: <https://www.visitbratislava.com/sk/bezbarierova-bratislava/>

DPOZP – článok 2 Definície

PRIMERANÉ ÚPRAVY

„primerané úpravy“ sú nevyhnutné a adekvátne zmeny a prispôsobenie, ktoré nepredstavujú neúmerné alebo nadmerné zaťaženie a ktoré sa robia, ak si to vyžaduje konkrétny prípad, s cieľom zabezpečiť osobám so zdravotným postihnutím využívanie alebo uplatňovanie všetkých ľudských práv a základných slobôd na rovnakom základe s ostatnými; - napríklad úprava pracoviska

*„diskriminácia na základe zdravotného postihnutia“ je každé robenie rozdielov, vylúčenie alebo obmedzenie na základe zdravotného postihnutia, ktorých cieľom alebo účinkom je narušiť alebo znemožniť uznávanie, **využívanie alebo uplatňovanie všetkých ľudských práv a základných slobôd v politickej, hospodárskej, sociálnej, kultúrnej, občianskej alebo inej oblasti na rovnakom základe s ostatnými**; zahŕňa všetky formy diskriminácie vrátane odmietnutia primeraných úprav;*

DPOZP – článok 2 Definície

UNIVERZÁLNE NAVRHOVANIE

„univerzálny dizajn“ je navrhovanie výrobkov, prostredí, programov a služieb tak, aby ich mohli využívať v najväčšej možnej miere všetci ľudia bez nevyhnutnosti úprav alebo špeciálneho dizajnu; „univerzálny dizajn“ nevylučuje asistenčné zariadenia pre určité skupiny osôb so zdravotným postihnutím, ak je to potrebné.

DPOZP odporúča aplikovať univerzálne navrhovanie – ako nástroj na naplnenie jednotlivých článkov dohovoru.

V Európe často používaný výraz „**DESIGN FOR ALL**“ – navrhovanie pre všetkých

- je taký prístup k tvorbe prostredia, ktorý **pripúšťa, že život každého z nás podlieha zmenám** – maximalizuje množstvo ľudí, ktorí môžu užívať budovy, výrobky, programy, služby - celé prostredie vytvárané ľudskou činnosťou

Univerzálne navrhovanie

HUMAN CENTRED DESIGN (HUMÁNNO-CENTRICKÉ NAVRHOVANIE):

- **Universal Design (Univerzálne navrhovanie)** - vzniklo v USA, metóda tvorby používaná celosvetovo vrátane Európy
- **Inclusive Design (Inkluzívne navrhovanie)** – používa sa vo Veľkej Británii
- **Design for All (Navrhovanie pre všetkých)** - vzniklo v Európe a často sa používa v dokumentoch Európskej únie

HNUTIA MAJÚ ROVNAKÝ CIEĽ – zabrániť segregácii a diskriminácii

Týka sa cca 30 % populácie – nielen osoby so ZP ale aj seniori, rodičia s malými deťmi...
Prinesie kvalitu všetkým - preprava batožiny, tovarov, zvýšenie ceny nehnuteľnosti na trhu...

Univerzálne navrhovanie

AKCEPTÁCIA DIVERZITY ĽUDSKÝCH BYTOSTÍ
odmietnutie premisy o priemernosti človeka
(*Design for Alla.se*)

7 princípov univerzálneho navrhovania

- 1. rovnocennosť v používaní** (vyhnúť sa segregovaniu – nie vedľajší bezbariérový vstup ale spoločný pre všetkých)
- 2. flexibilita v používaní** (prispôbiť podľa požiadaviek a schopností užívateľov – napr. **možnosť výberu** rôznych výšok interaktívnych expozícií)
- 3. jednoduché a intuitívne používanie** (prehľadné riešenia, dobrá orientácia)
- 4. vnímateľné informácie** (využívať viaceré spôsoby zmyslového vnímania – **multisenzorické expozície a informácie**)
- 5. tolerancia náhodných omylov** (minimalizácia rizík a nebezpečenstva – napr. schodisko, exponáty vyčnievajúce v priestore)
- 6. nízka fyzická námaha** (komfortná používateľnosť - oddych)
- 7. veľkosť a riešenie priestoru tak, aby bol používateľný pre všetkých** (pre rôznorodých užívateľov, vrátane osôb na vozíku)

Univerzálne navrhovanie

Výtah a zvislá zdvíhacia plošina sú vhodné riešenia z hľadiska univerzálneho navrhovania – lebo ich môžu použiť rôzni užívatelia!

Schodolez nevhodný zlá je aj schodisková plošina → lepšia je zvislá zdvíhacia plošina → úplne najlepší je výtah

Často sa používa nesprávna terminológia!

Ako urobiť podujatie prístupným?

- Vytvorte **bezbariérovo prístupné fyzické prostredie** kultúrnych zariadení
- Poskytnite **informácie o prístupnosti zariadení, podujatí na vašom webe**
- **Dajte si urobiť test** o stave prístupnosti webových stránok a informačných systémov
- Sprístupnite svoje marketingové **materiály – v rôznych alternatívnych formátoch**
- Vytvorte prístupný rezervačný systém vstupeniek
- **Vyškoľte svojich zamestnancov** – najmä komunikačné zručnosti
- Poskytnite divákovi **voľnosť pri výbere sedadiel** (v každom sektore)
- Umožnite osobám so ZP účinkovať na podujatiach – **možnosť aktívne participovať**
- **Podujatie sprístupnite vo viacerých formátoch** - alternatívnou je streamovať udalosti alebo zdieľať videozáznamy kým nebude prístupné fyzické prostredie
- Zlepšite / zjednodušte orientáciu v zariadení a aj na webe

Informačná prístupnosť

- **Prevod textov do Braillovho písma a jeho tlač** – služba sprístupní textové dokumenty osobám so zrakovým postihnutím
- **Softvér na optické rozpoznávanie písma (OCR)**
- **Systémy na rozpoznávanie reči (Speech Recognition Systems)** - na automatický prevod hovorenej reči do textovej elektronickej formy pre uľahčenie komunikácie s ľuďmi so sluchovým postihnutím – divadlo, konferencia...
- **Tlmočenie do posunkového jazyka**
- **Doplnenie hlasového komentára pre nevidiacich do audiovizuálnych diel**
- **Vyhotovenie auditívnej informácie** – načítanie textu informačnej brožúry alebo inej relevantnej informácie

Podujatie prístupné pre všetkých

Podujatie prístupné pre všetkých

#ZeroCon18

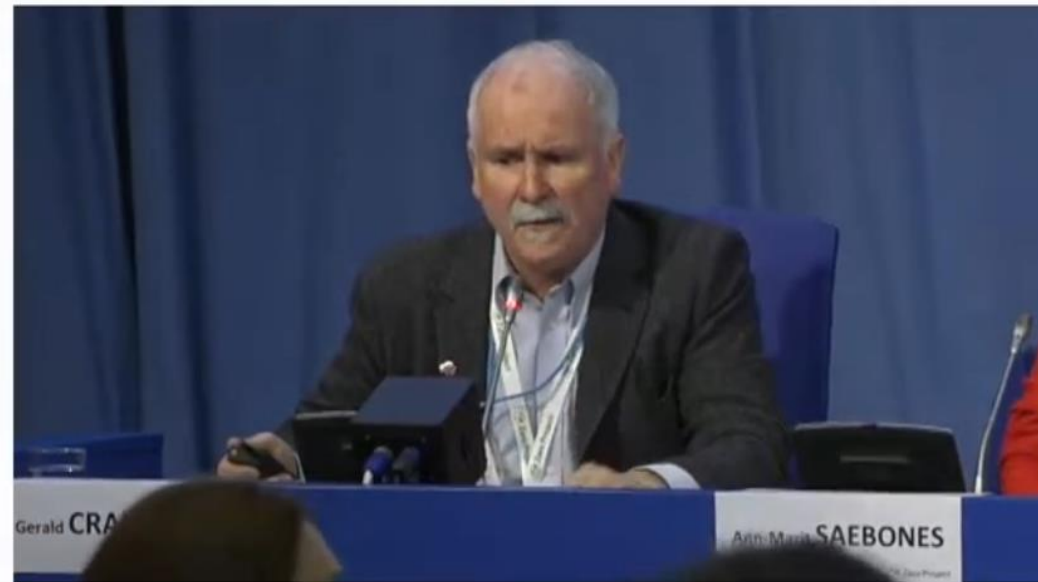

Universal Design defined in United Nations Convention on rights of Persons with Disabilities & Irish Legislation

Universal Design is the design and composition of an environment so that it can be **accessed, understood and used** to the greatest extent possible by all people regardless of their **age, size, ability or disability**.

NDA

Universal Design

are looking for loads of the dissipation from the audience here today. So, my name is Gerald Craddock and I head up the centre for universal design in Ireland. So, what is Universal Design? It is with an Irish legislation. Design and composition

Ďakujem Vám za pozornosť!

Lea Rollová, CEDA

lea.rollova@stuba.sk

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky sociálny fond
Európsky fond regionálneho rozvoja

OPERAČNÝ PROGRAM
ĽUDSKÉ ZDROJE

Národný projekt Podpora univerzálneho navrhovania (PUN) sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.